

تأثیر بازی در پرورش خلاقیت کودکان

خلاقیت زیباترین و شگفت‌انگیزترین خصیصه انسان است. غنا و پویایی و بقای هر فرهنگ و تمدنی به خلاقیت مردمان آن بستگی دارد و این واقعیت راتاریخ بارها به اثبات رسانده است. از طرف دیگر هم همان طور که می‌دانیم دوران کودکی از نقشی حساس و تعیین‌کننده برخوردار است. توجه به این دوران تا آنجا است که اولاً کودکی خصوصاً سنین آغاز آن از جانب روان‌شناسان و صاحب‌نظران تعلیم و تربیت غالباً به عنوان برجسته‌ترین مرحله در تکوین شخصیت انسان شناخته شده است. ثانیاً وجود تعارضات، اختلالات و نابسامانی‌های روانی در این سنین راز عوامل اساسی در سراسر زندگی دانسته‌اند.

پژوهش‌های روان‌شناسی و تعلیم و تربیتی و نیز تجارب گرانبهای کودکانستان‌ها نشان می‌دهند که آغاز رشد آفرینندگی در کودکان در سنین آمادگی و پیش از دبستان است. در این سنین رابطه جدیدی میان تفکر و عمل وی پدیدار می‌گردد و تلاش کودک برای شناخت عجایب و شگفتی‌های محیط پیرامونش جدی‌تر می‌شود.

این فراگیری و شناخت عمدتاً از طریق تجربه عملی صورت می‌پذیرد. این تجربه عملی یا بازی یکی از اعمال روزمره زندگی هر کودک است و کوششی است که به تمام وجود او بستگی دارد. بدون تردید می‌توان گفت که بازی بهترین شکل فعالیت طبیعی هر کودک محسوب می‌گردد و مناسب‌ترین راه برای بروز و رشد استعداد او به شمار می‌رود.

در جریان بازی است که نیروهای ذهنی و جسمی کودک، یعنی: دقت، حافظه، تخیل، نظم و ترتیب، چالاکی و غیره رشد می‌یابند و علاوه بر اینها بازی برای کودک، محرک و انگیزه‌ای می‌شود در جهت کسب تجارب اجتماعی.

با توجه به مقدمه فوق می‌توان گفت که به طور کلی بازی به معنی دقیق کلمه شامل فعالیت‌هایی می‌شود که عاری از هدف خارجی بوده اختیاری، دلپذیر و فاقد سازمان باشد.

بازی متاثر از عوامل بسیار زیادی است که هر کدام از این عوامل به نوبه خود نوع و چگونگی بازی کودکان و نوع وسایلی که کودکان برای بازی انتخاب می‌کنند و یا برای آنان در نظرگرفته می‌شود را تعیین می‌کنند. که پاره‌ای از این عوامل عبارتند از:

سن و رشد کودک: امروزه مابه‌گزارشات و مقالات بی‌شماری برمی‌خوریم که توضیح می‌دهند کدام اسباب بازی عملاً با کدام ماه از رشد و تکامل کودک متناسب است.

محیط زندگی: در این رابطه شرایط آب و هوایی، محیط روستائی و شهری، آب و هوای گرم و سرد و غیره هر کدام بازی‌های خاص خود را ایجاد می‌کنند.

طرفیت کودک: توانائی‌های کودکان نیز از جمله عوامل تعیین‌کننده در بازی‌ها می‌باشند.

وضعیت اقتصادی: بازی و وسایل آن درجوامع محروم و غنی و ثروتمند از تفاوت‌های فاحشی برخوردارند.

فرهنگ: در بسیاری از موارد فرهنگ تعیین‌کننده بازی‌های خاص می‌باشند. در اغلب موارد این فرهنگ است که تعیین می‌کند دختران باید به چه بازی‌ها و پسران باید به چه بازی‌هایی بپردازند.

جنسیت: در بسیاری از موارد جنسیت خود عامل تعیین‌کننده و مشخص‌کننده بازی به شمار می‌رود.

بازی نقش مهمی را در رشد کودک ایفاء می‌کند. علاوه بر این انسان به عنوان موجودی اجتماعی، نیاز دارد که به گروهی تعلق داشته باشد و خود را بخشی از آن بداند. بازی در این رابطه وظایف متعددی را در سطوح مختلف رشد به عهده می‌گیرد که در ارضاء روابط با رشد شناختی باعث افزایش مهارت‌ها در برنامه‌ریزی، توانائی حل مشکلات، مهارت در وضعیت تحصیلی و دست‌یافتن به دور اندیشی و غیره می‌گردد.

کودک از راه بازی می‌تواند به استعدادها، توانائی‌ها، خواست‌ها، ضعف‌ها و نکات مثبت و منفی خود پی‌برد و لذا با شناخت ویژگی‌های خود ساخت شخصیتی خود را تحکیم بخشد. ولیکن با توجه به اهمیت و محور بحث در رابطه با تأثیر بازی در پرورش خلاقیت کودکان در صدد هستیم با به تأثیر یکی از انواع بازی در پرورش خلاقیت کودکان بپردازیم.

در میان اقسام بازی، بازی‌هایی که آفریده خود کودکان است و ما آنها را بازی‌های ابتکاری یا موضوع‌دار و نقش‌دار می‌نامیم اهمیت ویژه‌ای دارند. در این بازی‌ها خردسالان آنچه را که در محیط زندگی خود از فعالیت بزرگسالان می‌بینند، تقلید می‌کنند. بازی‌های ابتکاری به شخصیت کودک شکل می‌بخشد و از این رو وسیله‌پردازشی در تربیت او محسوب می‌شود.

رفتار و حرکات کودکان در بازی همیشه حقیقتی است . احساسات و تأثرشان حقیقی و صادقانه است . به عنوان نمونه کودک می داند که عروسک یک نوع بازیچه است با وجود این مانند موجودی جاندار دوستش دارد . هنگامی که او در بازی نقش بزرگسالان را ایفا می کند ، این تنها یک تقلید ساده نیست ، ابتکار و خلاقیت نیز در آن دیده می شود . کودک از تجربیات شخصی خود نیز بهره می گیرد. ابتکار و خلاقیت کودکان در آفرینش موضوع بازی و در تجسس و سایل جهت عملی ساختن آنها ظاهر می گردد. با کمک بازی های ابتکاری می توان مسائل مهم تربیتی را حل کرد . نقشی که کودک در بازی های ابتکاری برای خود انتخاب می کند انعکاسی است از خواسته ها و آرزوهای کودک . فعالیت فکری کودک ضمن بازی ابتکاری هم جوانب شخصیت کودک در اتحاد و همکاری با همبازی ها شکل می گیرد . ضمناً می توان خلاقیت و فعالیت فردی کودک را در بازی های جمعی که به طرز صحیحی تشکل یافته باشد تکامل بخشید . بدین ترتیب بازی های ابتکاری چون وسیله ای پر اهمیت در رشد همه جانبه کودکان با دیگر انواع فعالیت های آنان مربوط است و این خود ارزش والای بازی های ابتکاری را در روند تربیتی کودک نشان می دهد . کودک ضمن ایفای نقش ، خصوصیت شخصی خویش را نیز ظاهر می سازد. بنابراین بازی های ابتکاری نقش مهمی در فعالیت ثمر بخش و خلاقانه کودک ایفا می کند . و اما مهم ترین نکته ای که در این رابطه وجود دارد و باید به آن اشاره شود این است که مربی نباید موضوع بازی را به کودکان تحمیل کند . او در این صورت حس ابتکار و نیروی تخیل و استقلال را از آنها سلب می کند . مربیان تعلیم و تربیت متذکر شده اند که بازی فعالیت مستقلانه کودکان و آفریده خود آنان است و بسیار مهم است که بازی ها قالبی نباشند و راه را برای بروز ابتکار کودکان بگشایند . مهم آن است که بازی ساخته و پرداخته فکر خودشان باشد . فضای بازی هم باید به گونه ای باشد که رغبت و تخیل و تفکر را برای کودک فراهم آورد. در حقیقت کودک باید به سوی بازی های برانگیزنده سوق داده شود .